ગુજરાતમિત્ર

આસપાસ ચોપાસ

આસપાસનાં પ્રદેશની સિધ્ધિ અને સમસ્યાની વાત...!

મંગળવાર ૧૬ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૫

દક્ષિણ ગુજરાતના આદિવાસી વિસ્તારોની તો વાત જ નોખી. એકથી એક ચઢીયાતા તહેવારો એ ગ્રામ્ય જીવનની ઝાંખી કરાવે છે. ખાસ કરીને સુરતના છેવાડાના ગામડાની તો વાત જ કંઈક અલગ છે. માણસે જિંદગીની ખરી મોજ માણવી હોય તો ગામડું જ શ્રેષ્ઠ છે. ગામડાનું જીવન શાંતિપૂર્ણ અને પ્રકૃતિની નજીક હોય છે. ઉપરાંત હવા શુદ્ધ હોય છે અને લોકોની જીવનશૈલી સરળ અને સંતુલિત જોવા મળે છે. સમયાંતરે ગામોમાંથી નોકરી-ધંધા અર્થે સ્થળાંતર વધ્યું છે. પરંતુ ગ્રામ્ય જીવન આજે પણ માણસને આકર્ષે છે. એવું જ એક ગામ સુરત જિલ્લાના મહુવા તાલુકામાં આવેલું છે. ઓલણ નદીના રમણીય કિનારે વસેલું પુના ગામ એક નાનું પણ ઐતિહાસિક અને સાંસ્કૃતિક રીતે સમૃદ્ધ ગામ છે. ભલે તેની વસતી માત્ર ૧૫૬૮ જેટલી હોય, પરંતુ આ ગામનો ઈતિહાસ અને અહીંના લોકોનો સંઘર્ષ કોઈ મોટા શહેરથી ઓછો નથી. આ ગામની ઓળખ માત્ર આધુનિક વિકાસ પૂરતી સીમિત નથી, પરંતુ તેના મૂળ ભારતના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ, સિનેમા જગત અને પૌરાણિક સંસ્કૃતિ સાથે ઊંડે સુધી જોડાયેલા છે. આ ગામના લોકો મુખ્યત્વે ખેતી, ખેતમજૂરી અને પશુપાલનના વ્યવસાય સાથે જોડાયેલા છે. આ ગામમાં મુખ્યત્વે ડાંગર, શેરડી, કેળાં, તુવર, કેરી, દિવેલી તેમજ શાકભાજીના પાકની ખેતી કરવામાં આવે છે. આ ગામમાં પ્રાથમિક શાળા, પંચાયત ઘર, આંગણવાડી તેમજ દૂધની ડેરી જેવી સવલતો ઉપલબ્ધ છે. જો કે, શિક્ષણ ક્ષેત્રે આમૂલ પરિવર્તનના પ્રતાપે નોકરિયાતોની સંખ્યા પણ વધી રહી છે.....

ભારતના સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ, સિનેમા જગત અને પૌરાણિક સંસ્કૃતિ સાથે જોડાયેલું મહુવાનું

પુના ગામ

માણસે જિંદગીની ખરી મોજ માણવી હોય તો ગામડું જ શ્રેષ્ઠ, પુના ગામ જીવંત ઉદાહરણ

૧૫૬૮ જેટલી વસતી ધરાવતા પુના ગામમાં ખેતી અને પશુપાલન મુખ્ય વ્યવસાય

ગામનું આર્થિક અને સામાજિક માળખું

પુના ગામની વસતીમાં મુખ્યત્વે ધોડિયા જાતિના લોકો વસે છે. આ ગામ જુદાં જુદાં ફળિયાંમાં વહેંચાયેલું છે, જેમ કે આશ્રમ ફળિયું, પટેલ ફળિયું, નેવા ફળિયું અને સડક ફળિયું. ગામનો મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી છે. અહીંના ખેડૂતો ઓલણ નદીના પાણી અને કૂવા-બોરનો ઉપયોગ કરીને શેરડી, ડાંગર અને વિવિધ શાકભાજીના પાકોનું ઉત્પાદન કરે છે. આ ગામની મહિલાઓ પણ આર્થિક રીતે સક્રિય છે. તેઓ પશુપાલનને વ્યવસાય તરીકે અપનાવીને પરિવારની આવકમાં સહાય કરે છે. ગ્રામજનોએ દૂધના પોષણક્ષમ ભાવો મેળવવા માટે સહકારી દૂધ ઉત્પાદક મંડળીની સ્થાપના પણ કરી છે, જે તેમની સામૂહિક ભાવના દર્શાવે છે.

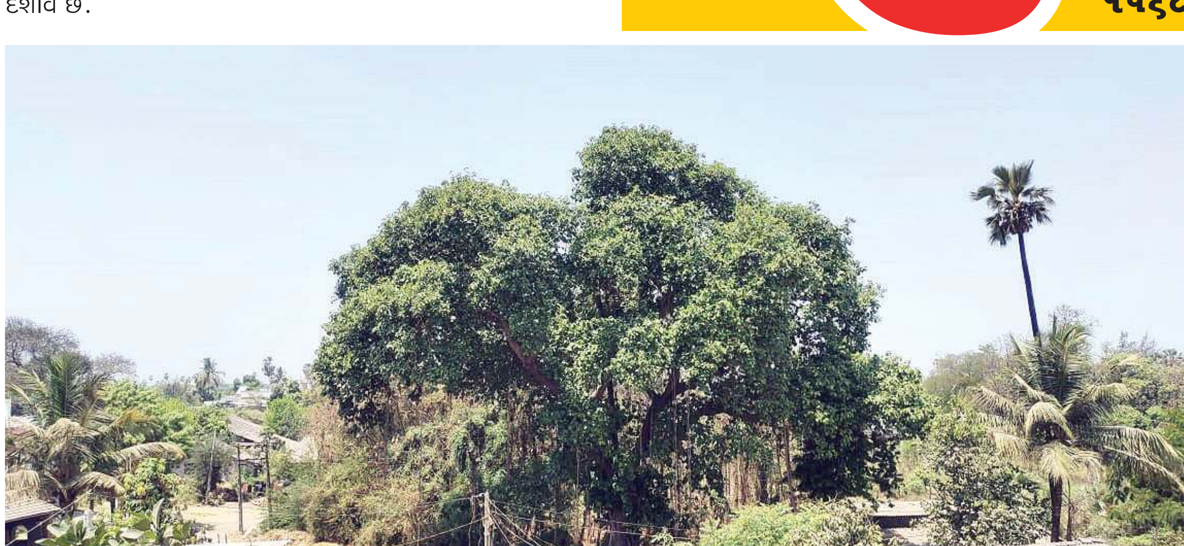

તાડનું વૃક્ષ: કલ્પવૃક્ષ સમાન

પુના ગામની સીમમાં તાડનાં વૃક્ષોની સંખ્યા ઘણી મોટી છે. આ વૃક્ષોએ ગામના લોકો માટે આવકનો એક મહત્ત્વનો સ્ત્રોત પૂરો પાડ્યો છે. તાડના રસમાંથી બનતી ‘ગલેલી’નું વેચાણ કરીને ઘણા પરિવારો આર્થિક ઉપાર્જન કરે છે. તાડના ઝાડ તેમના માટે કલ્પવૃક્ષ સમાન છે, જેમાંથી તેઓ પોતાની આજીવિકા મેળવે છે. ગામના લોકોની માંગ છે કે એક તાડ મંડળી બનાવીને તાડથી ઉત્પાદિત ચીજવસ્તુઓ માટે વધુ રોજગારીનો વિકલ્પ ઊભો કરવામાં આવે. આનાથી સ્થાનિક અર્થતંત્રને વેગ મળશે અને ગામના લોકોનું જીવનધોરણ સુધરશે.

અનોખો રાવણતાડ

પુના ગામમાં દક્ષિણ ગુજરાતમાં ભાગ્યે જ જોવા મળતો એક અનોખો રાવણતાડ પણ જોવા મળ્યો હતો. સામાન્ય રીતે તાડનાં વૃક્ષોનું થડ સીધું હોય છે, પરંતુ આ રાવણતાડમાં ડાળીઓની પ્રશાખાઓ નીકળેલી હતી, જેના કારણે તેને આ નામ મળ્યું. આ વૃક્ષ પણ અહીંના લોકો અને મુલાકાતીઓ માટે આકર્ષણનું કેન્દ્ર બન્યું છે.

અતિ પૌરાણિક હનુમાનજી મંદિર

શિક્ષણ અને સંસ્કૃતિનો સમન્વય

પુના ગામમાં શિક્ષણનું સ્તર ધીમે ધીમે વધી રહ્યું છે. અહીં બાળકોના પ્રાથમિક શિક્ષણ માટે બે આંગણવાડી અને એક જિલ્લા પંચાયત સંચાલિત પ્રાથમિક શાળા આવેલી છે. આ ઉપરાંત આ વિસ્તારના વિદ્યાર્થીઓ માટે એક આશ્રમશાળા પણ છે, જ્યાં તેઓ રહીને અભ્યાસ કરી શકે છે. આ નાના ગામમાંથી ઘણા યુવાનોએ ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવીને MBA અને એન્જિનિયરિંગ જેવી ડિગ્રીઓ પ્રાપ્ત કરી છે અને ઘણા સરકારી નોકરીઓમાં પણ જોડાયા છે. આ સિદ્ધિઓ પુના ગામનું ગૌરવ વધારે છે. સાંસ્કૃતિક રીતે પણ આ ગામ જીવંત છે. અહીં મંદિરો આવેલાં છે અને નવરાત્રિ, ગણેશ ચતુર્થી જેવા તહેવારો ઉત્સાહપૂર્વક ઉજવાય છે. આદિવાસી સંસ્કૃતિની ઓળખ અને અધિકારો જાળવી રાખવા માટે અહીંના યુવાનો પણ ખૂબ જ સક્રિય અને જાગૃત છે.

શિક્ષણનો મજબૂત પાયો

પુના ગામમાં શિક્ષણનું સ્તર મજબૂત કરવા માટે અનેક પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા છે. ગામમાં બે આંગણવાડી અને એક પ્રાથમિક શાળા આવેલી છે, જ્યાં બાળકોને શિક્ષણ આપવામાં આવે છે. આ પ્રાથમિક શાળાનો ઇતિહાસ પણ ઘણો જૂનો છે. તેની શરૂઆત ૧૯૦૭માં બુનિયાદી સર્વોદય શાળા તરીકે થઈ હતી. ૧૯૬૦માં પંચાયતી રાજની સ્થાપના થયા બાદ પણ, ૧૯૭૯ સુધી તે સર્વોદય શાળા તરીકે જ કાર્યરત રહી. ત્યારથી શાળાને જિલ્લા પંચાયત હસ્તક લેવામાં આવી છે અને આજે તે ધોરણ-૧થી ૮ સુધીનું શિક્ષણ પૂરું પાડી રહી છે. આ શાળામાં તમામ પ્રકારની ભૌતિક અને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ છે, જે બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે જરૂરી છે. આ ઉપરાંત પુનામાં એક આશ્રમ શાળા પણ આવેલી છે, જેની સ્થાપના તા.૩૦-૦૬-૧૯૯૪ના રોજ છગનભાઈ કેદારીયા દ્વારા કરવામાં આવી હતી. આ શાળા ખાસ કરીને આદિવાસી વિસ્તારના બાળકો માટે ઊંચું શિક્ષણ પૂરું પાડે છે. અહીં સુરત, ડાંગ, નવસારી, કપરાડા, અને તાપી જેવા વિવિધ વિસ્તારોના વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે. આ આશ્રમ શાળામાં બાળકોને રહેવા અને જમવાની તમામ સુવિધાઓ પૂરી પાડવામાં આવે છે, અને તેમની સુરક્ષા માટે સીસીટીવી જેવી ટેક્નોલોજીનો પણ ઉપયોગ થાય છે.

સરપંચ રેખાબેન પટેલના નેતૃત્વમાં વિકાસની ગાથા

પુના ગામનો વિકાસ ધીમી, પરંતુ મક્કમ ગતિએ આગળ વધી રહ્યો છે. વર્તમાન મહિલા સરપંચ રેખાબેન પટેલ અને તેમની ટીમે ગામના આંતરિક રસ્તાઓ, પાણીની સુવિધા અને અન્ય પાયાની જરૂરિયાતો પૂરી પાડવામાં નોંધપાત્ર કામગીરી કરી છે. તેમણે મહિલા સશક્તિકરણનું ઉત્તમ ઉદાહરણ પૂરું પાડ્યું છે. સરકારની વિવિધ યોજનાઓ, જેમ કે આવાસ યોજના, ગામના દરેક નાગરિક સુધી પહોંચે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે ગ્રામ પંચાયત સક્રિય છે. આ વિકાસને જોતાં, ભવિષ્યમાં પુનાની ઓળખ વધુ મજબૂત બનશે તેમાં કોઈ શંકા નથી.

ચેકડેમના સમારકામમાં તંત્રની ઉદાસીનતા

પુના ગામ ઓલણ નદીના કિનારે આવેલું છે અને અહીંના ખેડૂતો મુખ્યત્વે સિંચાઈ માટે કૂવા અને બોરવેલ સાથે નદીના પાણીનો ઉપયોગ કરે છે. પાણીનું સ્તર ઊંચું આવે અને ખેડૂતોને ઉનાળામાં પણ પાણી મળી રહે તે હેતુથી લાખો રૂપિયાના ખર્ચે ચેકડેમ બનાવવામાં આવ્યો હતો. પરંતુ, આ ચેકડેમ તંત્રની બેદરકારીને કારણે ખાલીખમ છે. વર્ષોથી તેના સમારકામની રાહ જોવામાં આવી રહી છે, પરંતુ તંત્ર દ્વારા કોઈ પગલાં લેવાયાં નથી. આના કારણે ગ્રામજનોને સિંચાઈ માટે પાણીની અછતનો સામનો કરવો પડે છે.